Wyróżnienia związane z Powstaniem Wielkopolskim 1918-1919 i Wojskami Wielkopolskimi, wprowadzone w okresie II Rzeczypospolitej Polskiej

Jarosław Łuczak, Wielkopolskie Muzeum Wojskowe

Wybierz Strony

Wielkopolskie Muzeum Wojskowe (...)

Odznaki pamiątkowe byłych władz powstańczych (...)

Związek Towarzystw Powstańców i Wojaków (...)

Wielkopolskie Muzeum Wojskowe jest najstarszym polskim muzeum historyczno-wojskowym. Jego początki związane są z wydarzeniami Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, gdyż było jedną z instytucji działających w ramach Sekcji Naukowej Dowództwa Głównego sił

zbrojnych b. zaboru pruskiego. Otwarte zostało uroczyście przez Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego 27 października 1919 r.

Mieściło się pierwotnie przy al. Marcinkowskiego 7, później na terenie koszar 58 pułku piechoty wielkopolskiej przy ul. Bukowskiej, a w 1922 r. otrzymało własną siedzibę w budynku wyłączonym z Centralnej Składnicy Artyleryjskiej w Poznaniu, znajdującym się przy ul. Artyleryjskiej 1, na skrzyżowaniu z ul. Franciszka Ratajczaka. Otwarto je uroczyście 22 kwietnia 1923 r.

Zgromadzono w nim kilkudziesięciotysięczną kolekcję obiektów związanych z wojskowością polską i obcą. Wśród nich niewątpliwie były eksponaty związane z działaniami zbrojnymi Wielkopolan. Muzeum prowadziło szeroką działalność, udostępniając swoje zbiory zarówno wojskowym, jak i osobom cywilnym, prezentując je w ekspozycji stałej i na wystawach czasowych. Zniszczone zostało podczas II wojny światowej. Część zbiorów ewakuowano na wschód, a to, co zostało na miejscu, zostało rozproszone lub zniszczone przez okupacyjne władze niemieckie. Antypolski terror wprowadzony na terenie włączonej w skład III Rzeszy Wielkopolski spowodował także bezpowrotną utratę większości powstańczych pamiątek znajdujących się w domach i kolekcjach prywatnych.

Odtwarzane po wydarzeniach 1956 r. muzeum znalazło się w strukturze organizacyjnej Muzeum Narodowego w Poznaniu i stało się jednym z jego oddziałów. Nie posiadając jeszcze własnej siedziby, bo do przedwojennego budynku nie wróciło, zorganizowało w grudniu 1958 r. swą pierwszą wystawę w gmachu głównym Muzeum Narodowego w Poznaniu. Upamiętniło w ten sposób czterdziestą rocznicę wybuchu Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, prezentując pierwsze nabytki i depozyty. Ekspozycję stałą, w nowo pozyskanym budynku pośrodku Starego Rynku w Poznaniu, otwarto 22 lutego 1963 r. Utworzono ją z zachowanych w Muzeum Narodowym w Poznaniu militariów i obiektów wypożyczonych z Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

Jednym z podstawowych zadań podjętych przez pracowników muzeum było

gromadzenie, opracowywanie i eksponowanie kolekcji upamiętniającej udział Wielkopolan w powstaniach narodowych, przede wszystkim z okresu 1918-1919. W oparciu o coraz to nowe dary i przekazy prezentowano je na wystawach organizowanych co dziesięć lat w gmachu głównym muzeum lub na terenie jego oddziałów: w Muzeum Rzemiosł Artystycznych, Muzeum Historii Miasta Poznania i w Wielkopolskim Muzeum Wojskowym.

Na wszystkich wystawach prezentowano rosnący ciągle zbiór wyróżnień nadawanych za udział w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919 i służbę w Wojskach Wielkopolskich[1]. Ujmowano je w wydawnictwach towarzyszących wystawom. Niewątpliwie bardzo ważnym wydarzeniem było wydanie katalogu z okazji wystawy zorganizowanej przez Muzeum Narodowe w Poznaniu w 1978 r., w sześćdziesiątą rocznicę wybuchu powstania[2]. Znalazły się w nim źródła i materiały pochodzące głównie ze zbiorów Wielkopolskiego Muzeum Wojskowego, ale także innych oddziałów Muzeum Narodowego w Poznaniu, Muzeum Historii Ruchu Robotniczego im. Marcina Kasprzaka (obecnie Wielkopolskie Muzeum Niepodległości), Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu, a także poznańskich bibliotek i muzeów z terenu Wielkopolski. Kolejny katalog wydany został przez Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 w 2003 r.[3] Potwierdził, że podstawowy zbiór źródeł i materiałów, a także różnego rodzaju pamiątek powstańczych znajduje się w zbiorach Wielkopolskiego Muzeum Wojskowego.

* * *

Wyróżnienia nadawane za Powstanie Wielkopolskie 1918-1919 były tematem wielu opracowań. Ich autorami byli głównie pracownicy Wielkopolskiego Muzeum Wojskowego[4]. Przypomnienie tych wyróżnień było głównym motywem zorganizowania wystawy „Wielkopolskie znaki zwycięstwa” dla uczczenia setnej rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego 1918-1919[5].

W okresie międzywojennym były to głównie odznaki upamiętniające służbę wojskową i działalność kombatancką, towarzyszące im dokumenty, w tym te, które potwierdzały prawo do ich noszenia: legitymacje, patenty i dyplomy. W związku z tym dzielone są przede wszystkim na odznaki

pamiątkowe instytucji i formacji wojskowych, a także na odznaki członkowskie organizacji kombatanckich.

Odznaki pamiątkowe Wojsk Wielkopolskich[6]

Najbardziej znaną odznaką, i najliczniej nadawaną, była Odznaka Pamiątkowa Wojsk Wielkopolskich. Potwierdzeniem nadania była legitymacja i ozdobny patent, na którym opisano jej niezwykłą symbolikę:

„Dla upamiętnienia zbrojnego odruchu narodowego celem zrzucenia znienawidzonego jarzma pruskiego, i połączenia się z Macierzą, oraz okresu organizacji i działalności formacji Wojsk Wielkopolskich, zatwierdzono w dniu 14. marca 1920 roku rozporządzeniem M. S. Wojsk. z dnia 14.5.20 – 4135 W.M. ODZNAKĘ PAMIĄTKOWĄ WOJSK WIELKOPOLSKICH przedstawiającą symbolicznie tradycyjną walkę polskości z krzyżacką butą, barbarzyństwem i przewrotnością w postaci krzyża ośmiokończastego, używanego przez krzyżaków a przekreślonego Bolesławowym Szczerbcem na wpół dobytym z pochwy na znak ustawicznej czujności i gorliwości do walki w obronie Niepodległej Ojczyzny. Zawieszone na ramieniu krzyża zerwane kajdany oznaczają skruszone pęta niewoli. Na znak samodzielności formacji Wojsk Wielkopolskich w okresie 27 grudnia 1918 r. do 21 sierpnia 1919 r. jest pochwa miecza przepasana wstęgą o barwach narodowych i ozdobiona monogramem z liter W.W. (Wojska Wielkopolskie). Jako […] przyznano pod nr. […] prawo noszenia Odznaki Pamiątkowej Wojsk Wielkopolskich […] ur. […] . Poznań, dnia […] 1921 r.”

Kolejną odznaką nadawaną powszechnie byłym żołnierzom Wojsk Wielkopolskich była Odznaka Pamiątkowa 14 Dywizji Piechoty (1 Dywizji Strzelców Wielkopolskich). Nadawano ją za „[…] dzielność i wierną służbę Ojczyźnie ku pamięci przebytych bojów w szeregach dywizji […]”[7]. Zatwierdzona przez Ministra Spraw Wojskowych w styczniu 1923 r. odznaka otrzymała kształt krótkiego miecza obosiecznego z białego metalu, złota rękojeść pokryta była błękitną i czarną emalią (w barwach wstążki Orderu Wojennego Virtuti Militari), a na środku miecza umieszczono miniaturę ww. orderu. Całość oplata złota gałązka lauru. I w tym wypadku osobom wyróżnionym wystawiano legitymacje i ozdobne

dyplomy.

Do innych odznak pamiątkowych, o znacznie mniejszym zasięgu, należy zaliczyć Odznakę pamiątkową „Grupy Leszno” wprowadzoną w 1929 r., w związku z dziesiątą rocznicą utworzenia grupy oddziałów działających na froncie południowo-zachodnim powstania. Nadawała ją komisja w skład której weszli jej byli dowódcy, z ppłk. rez. dr. Bernardem Śliwińskim na czele. Odznaczonym wydawano legitymacje. I ta odznaka miała kształt pionowego miecza o rękojeści w kształcie ukoronowanej głowy orła. Dzieje formacji przypominały napisy umieszczone na odznace: nazwa formacji, dewiza „MOCĄ BÓG – CELEM OJCZYZNA”, data rozpoczęcia formowania „1919”, data jubileuszu „1929” i nazwy siedmiu miejscowości.

W 1936 r. ustanowiono Odznakę pamiątkową Żołnierzy b. I Batalionu Pogranicznego Poznańskiego w Szczypiornie dla koła byłych żołnierzy batalionu w Ostrowie Wielkopolskim, wchodzącego w skład Związku Weteranów Powstań Narodowych RP z 1914-1919 r. W myśl przyjętego statutu, powołany w tym celu komitet przyznawał odznakę, legitymację i dyplom za „[…] służbę ochotniczą w batalionie jako formacji przygotowawczej Powstania Wielkopolskiego 1918-19 r.” w okresie od 14 listopada do 31 grudnia 1918 r. Otrzymała kształt krzyża kawalerskiego z mieczem i pochodnią pomiędzy ramionami. Na tarczce środkowej, wokół orła, umieszczono napis „1 BATALION POGRANICZNY POZNAŃSKI W SZCZYPIORNIE”, a na ramionach datę: „10” „XI” „19” „18”[8].

Odznaki pamiątkowe byłych władz powstańczych

Z pierwszą inicjatywą wyróżnienia osób zasłużonych dla Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 wystąpił gen. Józef Dowbor-Muśnicki, głównodowodzący siłami zbrojnymi w byłym zaborze pruskim. Na jego wniosek Komisariat Naczelnej Rady Ludowej wprowadził dekretem z dn. 22 kwietnia 1919 r. odznakę o nazwie Znak pamiątkowy „Wielkopolska matkom poległych”[9]. Miała ona kształt krzyża kawalerskiego z kulkami na ramionach, połączonych gałązkami wawrzynu, z napisami: „WIELKO” „POLSKA” „MATKOM” „POLE-” „GŁYCH”, z orłem na tarczce środkowej[10]. Ozdobne patenty zawierały napis „Na podstawie DEKRETU KOMISARJATU NACZELNEJ RADY LUDOWEJ w POZNANIU z dnia 22

kwietnia 1919 r. Nadaję niniejszem Pani […] jako Matce […] poległego w walkach za wolność Ojczyzny […] KRZYŻ PAMIĄTKOWY. Poznań, dnia […] 1919. Głównodowodzący Wojsk Polskich b. zab. pr. […] gen. piechoty" i podpis inicjatora wyróżnienia.

Z inicjatywą nagrodzenia „[…] wszystkich tych Poznańczyków, którzy w końcu grudnia z. r. i styczniu b. r. odznaczyli się, bądź też z bronią w ręku, bądź też czynami poświęcenia dla dobra miasta Poznania […]" wystąpili także w listopadzie 1919 r. byli członkowie Rady Ludowej Miasta Poznania. Planowano, że pierwsze dekoracje odbędą się już w pierwszą rocznicę wybuchu powstania.

W związku z powyższym wprowadzono dwa rodzaje odznak. Pierwszą grupę stanowiły odznaki o nazwie Pamiątkowy Krzyż „Za waleczność" Rady Ludowej Miasta Poznania, drugą – odznaki o nazwie Pamiątkowy Krzyż „Zasłudze obywatelskiej" Rady Ludowej Miasta Poznania.

Odznaki w formie krzyża wpisanego w koło, z literami: „R." „L." „M." „P." na ramionach i datą: „27." „12." „19" „18." pomiędzy jego ramionami, różniły się więc napisami umieszczonymi nad orłem na tarczce środkowej „ZA WALECZOŚĆ" lub „ZASŁUDZE OBYW." Odznaczonym wydawano legitymacje (nie datowane) i patenty z datą „POZNAŃ, dnia 27. grudnia 1919 r." i napisem:

„Piąty rok strasznej wojny europejskiej zgotował Niemcom i ich sprzymierzeńcom klęskę i upadek. Francja z Entantą tryumfują. Sprawiedliwość dziejowa wskrzesiła Polskę, Ojczyznę naszą. Gdy trony cesarzy chwiać się poczęły a korony spadać z głów tyranów i samolubów, lud polski chwycił za broń i wypędził odwiecznych wrogów z nad Wisły i Warty. W wiekopomnym tym dziele pomógł Ojczyźnie do zerwania więzów […] Rada Ludowa Miasta Poznania chcąc na mocy uchwały swej z 3-go listopada 1919 r. spłacić dług wdzięczności i dać wyraz uznania, wynagradza patrjotyczny czyn PAMIĄTKOWYM KRZYŻEM: „ZA WALECZNOŚĆ" [lub „ZASŁUDZE OBYWATELSKIEJ"] Poznań, dnia 27. grudnia 1919 r. RADA LUDOWA MIASTA POZNANIA".

Pomysł nagradzania uczestników powstania przejęli także członkowie b.

Naczelnej Komendy Straży Ludowej z jej komendantem płk. O. K. Julianem B. Lange na czele. Wprowadzili własne odznaki, wzorowane na odznakach RLMP, z zamianą liter na ramionach krzyża na „N” „K” „S” „L”. Odznaczonym wystawiano legitymacje z nazwą „Odznaka Pamiątkowa za waleczność w powstaniu Wielkopolski 1918-19”. Na patentach, poza powtórzoną pierwszą częścią tekstu, wprowadzono nowy zapis „Naczelna Komenda Straży Ludowej chcąc na mocy uchwały Ministerstwa Spr. Wojsk. 1919 r. spłacić dług wdzięczności i dać wyraz uznania, wynagradza patrjotyczny czyn ODZNAKĄ PAMIĄTKOWĄ „ZA WALECZNOŚĆ” Poznań, dnia 27. Grudnia 1919 r. B. NACZELNA KOMENDA STRAŻY LUDOWEJ B. ZAB. PR.”. Nie wprowadzono odmiany nadawanej za zasługi.

W listopadzie 1922 r. odznace nadano charakter odznaczenia przez dolutowanie wieńca do końców ramion krzyża i zawieszenie odznaki na zielonej wstążce, a w październiku 1924 r. wprowadzono trzecią wersję odznaki pod nazwą „Odznaka Pamiątkowa „Za waleczność” b. Naczelnej Komendy Straży Ludowej b. zaboru pruskiego”[11], zmieniając też jej wygląd przez powrót do pierwotnej formy, z użyciem innego materiału.

Odznaki pamiątkowe i członkowskie związków kombatanckich

Do pierwotnej formy odznak RLMP i NKSL nawiązały także Towarzystwa Uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918/19 r., wprowadzając pierwotnie odznakę w kształcie krzyża wpisanego w koło z literami: „U” „P” „P” (Uczestnikom Powstania Poznańskiego ?) na ramionach, i „WIELKOPOLSKA” nad orłem znajdującym się pośrodku odznaki. Później wykonywano je ze zmienionymi napisami: „Z” „T” „U” „P” (Związek Towarzystw Uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918/19 r.)… i „WLKP 1918-19” ponad orłem. Na legitymacjach podano nazwę odznaki „Pamiątkowy Krzyż Z. T. U. P. Wlkp. 1918/19 r.”. Na patentach umieszczono jednak inny napis: „Piąty rok strasznej wojny europejskiej zgotował Niemcom i ich sprzymierzeńcom klęskę i upadek. Francja z Entantą tryumfują. Sprawiedliwość dziejowa wskrzesiła Polskę, Ojczyznę naszą. Gdy trony cesarzy chwiać się poczęły a korony spadać z głów tyranów i samolubów, lud Wielkopolski chwycił za broń i wypędził odwiecznych wrogów z nad Warty. W wiekopomnem tem dziele brał czynny udział […] „Związek Towarzystw Uczestników Powstania jako

spadkobierca Rady Ludowej Miasta Poznania chcąc spłacić dług wdzięczności i dać wyraz uznania, wynagradza patrjotyczny czyn KRZYŻEM PAMIĄTKOWYM Poznań, w marcu 1920 r. ZWIĄZEK TOWARZYSTW UCZESTNIKÓW POWSTANIA w WIELKOPOLSCE 1918-19 r.”.

Własny wzór odznak pamiątkowych wprowadził Generalny Związek Towarzystw Powstańców i Wojaków Ziem Zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej. I to w trzech kategoriach: „powstańca broni”, „powstańca zasługi” i „wojaka”. W pierwszej kategorii odznaka przedstawiała orła nałożonego na krzyż kawalerski zawieszony na czerwonej wstążce, z nałożonymi symbolami powstańczymi i literami: „T.” „P.” i „W” (Towarzystwo Powstańców i Wojaków) i literą „P” na dolnej tarczce oznaczającej „powstańca broni”. Odznaki „powstańców zasługi” miały kształt orła, na którym umieszczono litery: „T.” „P.” i „W.”, usuwając jednocześnie symbole militarne: czapkę-rogatywkę, karabin i szablę oraz „Z” na dolnej tarcze. Na odznace „wojaka” na orła nałożono lufę i kule armatnie oraz skrzyżowane: karabin i lancę, a na dolnej tarczce literę „W”. Obie wersje miały zapięcie na szpilkę. Osobom odznaczonym wystawiano różnego rodzaju legitymacje.

Na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych dwa podstawowe związki wprowadziły własne odznaki. Związek Towarzystw Powstańców i Wojaków DOK VII działający na terenie Województwa Poznańskiego wprowadził nowe wzory odznak, zachowując ich podział według dotychczasowych kategorii. Na odznakę „powstańca broni” nałożono orła państwowego, wprowadzonego w 1927 r., z literami: „Z” „P” „W”. Na tarczce, na półwieńcu z gałązek wawrzynu, umieszczono literę „B”.

Związek Towarzystw Powstańców i Wojaków DOK VIII, działający na terenie Województwa Pomorskiego wprowadził własne odznaki. Wśród nich były Odznaki Pamiątkowe „Krzyż za zasługę”, złote, srebrne i brązowe. Otrzymały kształt krzyża kawalerskiego z dwoma skrzyżowanymi mieczami pomiędzy ramionami, z nałożoną czerwono emaliowaną tarczką z pomorskim Gryfem pośrodku. Wyróżnionym wystawiano indywidualnie wykonywane dyplomy.

W latach 1928-1931 część weteranów Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 przystąpiła do ogólnokrajowej organizacji kombatanckiej o nazwie Związek b. Uczestników Powstań Narodowych Rzeczypospolitej Polskiej, który miał własną odznakę o nazwie „Odznaka powstańcza". Nadawał ją, wystawiając odznaczonemu dyplom potwierdzający nadanie, Zarząd Główny w Warszawie lub Zarząd Ziem Zachodnich Związku b. Uczestników Powstań Narodowych Rzeczypospolitej Polskiej w Poznaniu. Wykonywana w kształcie złotego krzyża kawalerskiego z pękami promieni pomiędzy ramionami, pokrytego czerwoną emalią, z orłem białym (w wersji emaliowanej) lub orłem srebrnym na tarczce środkowej.

W 1931 r. wielkopolska część organizacji utworzyła nową ogólnokrajową organizację kombatancką o nazwie Związek Weteranów Powstań Narodowych R.P. 1914-1919. Odznakę zmieniono wówczas przez dodanie litery „W" na dolnym ramieniu krzyża i dat: „1914" i „1919" na ramionach bocznych. Odznaczonym wystawiano dyplomy z nazwą „Odznaka związkowa".

Odznaki o nazwie „Krzyż Waleczności" nadawał działający w Poznaniu Związek b. Ochotników Wojsk Wielkopolskich. Pośrodku biało emaliowanego krzyża kawalerskiego, na ramionach którego była dewiza „BÓG" „i OJCZYZNA" i daty: „1918" i „1919", na czerwonej okrągłej tarczy widniał orzeł biały bez korony na głowie, a na odwrocie napis „ZA WALECZNOŚĆ". Wstążka była prawdopodobnie barwy czerwonej.

Własne odznaki pod nazwą „Krzyż Honorowy Uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 r." przyznawał też Związek Uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 r. w Katowicach. Otrzymał kształt krzyża o wydłużonym ramieniu dolnym, pokrytego białą emalią i obrzeżem z czerwonej emalii. W jego górnej części umieszczono napis „ZA" „ZASŁUGĘ", w części dolnej kontur orła bez korony. W zwieńczeniu krzyża zamkniętą koronę królewską, a pomiędzy ramionami krzyża pęki promieni oraz łączące je fragmenty wieńca z liści i owoców wawrzynu. Na stronie odwrotnej, gładkiej, na wyróżnionym wypukłością krzyżu umieszczono napis „WIELKOPOLSKA" i daty: „1918" i „1919". Odznakę zawieszono na białej wstążce z pięcioma błękitnymi prążkami.

W okresie powojennym weteranów powstania skupił odtworzony w 1946 r. Związek Powstańców Wielkopolskich z 1918-1919 r. W 1949 r. włączony został do Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Nie wprowadził własnej odznaki, a w swej działalności nawiązywał do Wielkopolskiego Krzyża Powstańczego, ustanowionego dekretem Krajowej Rady Narodowej z 1946 r.[12] Odznaczenie o tej samej nazwie, ale w zmienionym kształcie, wprowadzono dekretem Rady Państwa PRL dopiero w 1957 r.

Niniejsze opracowanie nie obejmuje wszystkich wyróżnień przyznawanych byłym uczestnikom Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 i żołnierzom Wojsk Wielkopolskich. Ze względu na przyjętą objętość nie ujęto w nim odznak pamiątkowych nadawanych członkom zwyczajnym i honorowym przez poszczególne koła, np. z okazji ich jubileuszy. Tym bardziej nie obejmuje różnych wersji i odmian itd. Celowe jest więc wydanie pełnego katalogu wyróżnień znajdujących się w zbiorach Wielkopolskiego Muzeum Wojskowego.

---

[1] Wydarzenia w Poznaniu i Wielkopolsce z lat 1918-1919, określane dzisiaj ogólnie jako Powstanie Wielkopolskie 1918-1919, dzielą się wyraźnie na okres powstańczy, obejmujący działania poszczególnych osób i oddziałów o charakterze ochotniczym oraz okres wojsk regularnych, formowanych na zasadzie obowiązkowego poboru, nazywanych Wojskami Wielkopolskimi. Miało to ogromne znaczenie dla organizacji kombatanckich, skupiających wyłącznie „uczestników powstania” lub „powstańców i wojaków”.

[2] *Źródła i materiały do dziejów Powstania Wielkopolskiego i Wojsk Wielkopolskich 1918-1919. Katalog*, pod red. T. Jeziorowskiego, Poznań 1978.

[3] *Powstanie Wielkopolskie 1918-1919. Katalog źródeł i materiałów*, pod

red. S. Sierpowskiego, Poznań 2003

[4] Przegląd tych opracowań znajduje się w artykule J. Łuczaka, *Wielkopolskie Muzeum Wojskowe. Jego dzieje i udział w upamiętnianiu powstania wielkopolskiego 1918-1919 i Wojsk Wielkopolskich*, [w:] *1918. Od rewolucji do powstania*, pod red. P. Matusika, „Kronika Miasta Poznania" 2018/3, s. 309-328.

[5] J. Łuczak, *Wielkopolskie znaki zwycięstwa. W stulecie Powstania Wielkopolskiego 1918-1919*, Poznań 2018.

[6] Nazwa Wojska Wielkopolskie ujednolica stosowane wcześniej określenia: Siły zbrojne b. zaboru pruskiego, Wojsko Polskie b. zaboru pruskiego itd. Ponieważ artykuł odnosi się do wyróżnień nadawanych za udział w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919 nie uwzględniono w nim odznak przyznawanych absolwentom i instruktorom szkół wojskowych: Wielkopolskiej Szkoły Podchorążych Piechoty, Wielkopolskiej Szkoły Podoficerów Piechoty i Szkole Podchorążych Artylerii.

[7] Na drugiej wersji dyplomu uzasadnienie nadania brzmiało „[…] za dzielność i wierną służbę Ojczyźnie ku pamięci przebytych bojów w szeregach 14. Dywizji piechoty Wlkp. (1. dyw. strzelc. Wielkp.) oznakę pamiątkową dywizji nadaję."

[8] Na miniaturze napis uproszczono „1 BATL.POGRANICZNY.SZCZYPIORNO".

[9] Podaną nazwę odznaki przyjęto w dotychczasowych opracowaniach pomimo tego, że w dekrecie NRL jest zapis „znak pamiątkowy dla matek po poległych w walkach o kresy Polskie", a w rozkazie Dowództwa Głównego ogłaszającego ów dekret „znak pamiątkowy dla matek po poległych w walkach o kresy polskie". W statucie odznaki jest nazwa „Znak pamiątkowy" a na patencie wręczanym wraz z odznaką „KRZYŻ PAMIĄTKOWY". Pokazuje to bardzo częste niekonsekwencje w określaniu i

stosowaniu nazw danej odznaki.

[10] Orzeł pośrodku odznaki znajdującej się w zbiorach Wielkopolskiego Muzeum Wojskowego pozbawiony został korony na głowie orła. Można domyślać się, że znajdująca się pod nim emalia czerwona została przy tym uszkodzona i wymieniona. Potwierdza to proceder usuwania w okresie powojennym koron nie tylko z głów orłów wojskowych, ale także na różnego rodzaju odznakach.

[11] Nazwa odznaki rozwinięta; na legitymacji napis skrócony „ODZNAKA PAMIĄTKOWA ZA WALECZNOŚĆ B. NACZ. K-DY STR. LUD. B. Zab. PR.”.

[12] Pomimo tego, że odznaczenie nie zostało wprowadzone, wizerunek Wielkopolskiego Krzyża Powstańczego umieszczano m.in. na płatach przepisowych chorągwi kół związkowych.

Wybierz Strony

1

2

3

Powiązane informacje

Wielkopolskie Muzeum Wojskowe - oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu